

FELSŐEGERSZEGI ÁLDOTT MADONNA

Mit teyenek egy kicsiny falu lakosai most, a gazdaságkorban, az internet, a globalizáció, a rendszer-oda-visszaváltozás forgatagában? Természetesen azt, ami az embernek örök kötelessége: nagyszabású életben gondolkodnak. Hogyan kell nagyszabású életben gondolkodni a Mecsekben megbújó Felsőegerszeg¹ lakóinak, akik tán kétszázan vannak összesen? A kocsma-bolt-kultúrház az összes közösségi épületük, mert még templomuk sincsen; egy ronda vasvázon függő kicsi harang jelzi a delet s szolgál tűz esetére.

A leghelyesebb ilyenkor osztani-szorozni, összevetni a világhelyzetet a magyarral, azt a baranyaival, globális fölmelegedést súlyozni inflációval és munkanélküliséggel, a bűnözés növekedését a férfihalandósági mutatók romlásával, fölmérni a kábeltévé-alapítás költségeit, és így tovább. Lényegében mindegy, hogy merre indul el az ember, végül csak oda lyukad ki, ha tényleg használja az értelmét.

1 Község Baranya megyében, a Baranyai Hegyháton, Komlótól ÉNY-ra. A mellékútról Vargánál kell elfordulni ~-re. 215 lakos. (*Larousse lexikon, 1991*)

2 A *Spirál* a Villányi Művésztelep szoborparkjában található.

3 Ugyancsak a Villányi Művésztelepen látható a mű. Itt kell megjegyeznünk, hogy Bocz Gyula egyik alapítója volt a művésztelepnek a hatvanas évek második felében.

4 1997 november harmincadikán avatta MAYER MIHÁLY pécsi püspök. Az alkalomra HEVESI ANDRÁS zeneszerző fuvola-művet írt. A püspök utána a kocsma-bolt-kultúrházban mondott szentmisét. Az eseményre az egész környék összesereglett.

5 Ebben különbözik a művészet a fotós-megörökítéstől. Az utóbbi csupán azt a pillanatot rögzíti, amit a lencse ott és akkor látott. A műalkotásban több időfázis sűrűsödik össze. Még a múlt század realizmus-divatja idején megvizsgálták MYRON *Diszkoszvetőjének* mozgását. Kiderült,

A G Y T A K A R Í T Á S

☞ hogy a híres ókori szobor azért olyan lendületes, kifejező és eleven, mert az ábrázolt atléta egyes testrészei a diszkoszvetés más-más stádiumaiban vannak, ilyenformán mintegy sűrítik a mozgást. A sportoló a „valóságban” nem tudná fölvenni a művész által ábrázolt testtartást: kezé-lába kitérne, izmai elszakadnának.

6 Meg nem erősített források szerint az Egyház hajdan tiltotta a viselő Mária ábrázolást. Ennek ellentmond az, hogy Lukácsnál pontos szöveg van arra, hogy a Szűzanya ugyanúgy hordta ki gyermekét mint más édesanyák, másfelől, éppen Lukácsra támaszkodva, elég sok *Mária látogatása Erzsébetnél* témájú kép keletkezett a középkorban, amelyeken áldott állapota világosan látszik. Többek közt a mi M. S. Mesterünkől is maradt fenn egy ilyen alkotás. Mindazonáltal szerkesztőségünk nem tud arról, hogy létezne — ezen a jeleneten kívül is, pl. magányosan álló festmény- vagy szoboralakban — a Bocz Gyula művéhez hasonlatos, áldott állapotban megjelenített Istenanya.

7 Bocz Gyula Áldott Maddonnáját különös szeretettel ajánlhatjuk a magzatvédők figyelmébe. Ezt talán fölösleges is bővebben indokolni. Viszont ☞ roppant figyelemre-méltó, hogy Bocz mes-

A nagyszabású élethez méltó légkör szükségeltetik, ahhoz pedig úgy juthatunk, hogy eltekintünk a fölöslegestől, a látszatoktól, a hazugságoktól és pillantásunkat a Realitásra fűgesszjük.

Így jutottak a felsőegerszegiek arra az elhatározásra, hogy nekik mindenekelőtt és múlhatatlanul szükségük van a Szűzanya állandó jelenlétére a faluban.

Miasszonyunk megteremti a nagyszabású élet légkörét maga körül. Az egerszegiek úgy találták, hogy Boldogasszony meghívásának legjobb eszköze egy Mária-szobor.

Ámde nem bolti porcelángiccs, nem házilagos bütykölmény, nem cementöntvény valami régi kegytárgyról, amit a Magyarok Királynője máshová valónak talál, vagy tán már ún. is egy picikét. Nekik, az ezredfordulón, ebből, a saját korukból való szobor kell s természetesen remekmű. A nagyszabású élet igénye és a Megváltó Édesanyja alább nem adhatja. Különösképpen giccsben tilos beszélni róla, hiszen a giccs=nincs, tehát hazugság. A giccs ennél fogva a hazugság fejedelmének nyelve. Erről a gazdagabb településeken is elgondolkodhatnának, ahol futja templomra, képre, szoborra, zenére...

Nos tehát a felsőegerszegiek föltarisznyálták polgármester-asszonyukat és elküldték Hosszúheténybe, a „nonfiguratív” szobrászként világhírré jutott BOCZ GYULÁHOZ. Nincs adat arról, hogy mit tudtak a mendemondán kívül Boczról. Hogy például ismerték-e a mester híres műveit, a *Spirált*², a *Csillagokat*³, vagy éppen *Zsófit*, aki a nagyobbik képünkön az új mű és a falikút közt álldogál. S ha igen, mit tartottak arról, hogy képes-e „rendes” szobrot faragni az ilyen művész?

Egy tény derült ki a polgármester-asszony első hosszúhetényi szavaiból.

Az, hogy a felsőegerszegiek értesülése szerint Bocz a „legjobb”. Nekik pedig pontosan a legjobbra volt szükségük. S hogy a legjobb mit jelent az ő értelmezésükben, ne firtassuk.

Elég az hozzá, hogy Bocz, aki világ életében s szándékosan is kívül élt a művészeti életen s annak pénzkeringésén, megrendült a felsőegerszegiek kívánságán. Azonnal tudta, hogy a Gondviselés neki küldte ezt a megbízást, hiszen a megrendelők először is tökéletes munkát akarnak, másodsor a „legjobb” anyagból, carrarai márványból, harmadszor: pénzük épp annyi, amennyi egy ekkorka faluban összeadható: alig futja köre, szerszámra, villanyra — az ő kosztjára már nem, hogy honorálásról ne is beszéljünk. Vagyis a szobrot örömből kell csinálnia. Megalkudtak tehát, és a mű elkészült. Carrarai márványból s természetesen örömből. Aki ránéz, rögtön látja, hogy ez a munka örömből van. Formailag roppant mód hasonlít alkotójának korábbi műveire. A lány formák, a fényjátékok, a teltségek, a benső, anyagi lüktetések ugyan azok mint a régebbi, a nonfiguratívnak nevezett művekben. Melyek persze pillanatig sem mondtak le arról, hogy ábrázoljanak valamit. Aki figyelmesen tanulmányozza őket, láthatja.

Ám ezen a szobron nem csupán a tökéletesen megmunkált kő „absztrakt” formái beszélnek a gondolatról, hanem az is, amit arcnak nevezünk, kezeknek, gömbölyödő hasnak stb. Mi ez a gondolat? Az Evangélium. Ennél fogva a szobor nem egy pillanat, hanem a történet. Sűrítőmánya annak, ami Szent József jegyesével történt-történik az angyal látogatása óta a Megváltáson át mindmáig.

A mű első ideje, a *preevangélium*, az angyali üdvözlés: ezt jelzi a mellen keresztbetett bal. A köszöntés gesztusa, búcsú az angyaltól, s az elfogadás öröme. Már túl a kicsit ijedt megrendülésen: *hogyan, hiszen férfit nem ismertem?* A törzs már fölegyenesedett, a kéz pedig kicsit tévován, kíváncsian állapodik meg a testen, amely ettől kezdve a Szentlélek Edénye. E mozdulatban még/már ott van a *legyen nekem a te igéd szerint*. A szobor második ideje, az első örömhír kibontakozása: az áldottság. Az áldott állapot, a hasat tapintó-védő jobb kéz öröme. A gyűrűs és középső ujj összezártsága halványan utal a renaissance előzményekre, a mű egésze mégis gyökeresen eltér tőlük.

S Á T Í R A K A T Y G A

S leginkább ezen a ponton, hiszen — mint említettük — az Örömhír történetét szétszedi s önmagában összerakja, miáltal kitágítja — napjainkig. Azt is mondhatjuk, hogy aktualizálja. Ikonográfiailag új jelenség a millió Mária-szobor között. Nem Királynő, nem Hétfájdalmú Szűz, nem Anya a Gyermekkel, nem pieták gyászoló Anyája. A Felsőegerszegi Áldott Madonna még csak várja gyermekét, állapotának kezdetén jár, éppen csak sejlik, hogy „jövője van”, ahogy a csángók mondják. S ez viszi át korunkba, ahol naponta milliónyi gyermeket mérsárolnak le az évezredek át legbiztonságosabb helynek tartott anyaméhekben.⁷ Az Áldott Madonna óvó jobbjának mozdulatában nincsen félelem. Öröm van benne, és ez üzenetének legfontosabb része. Hiszen ha félünk, hogy megölnek, hogy megölik gyermekünket, akkor tényleg megtörténik a baj. Egyetlen mentség az öröm, az evangéliumi megalapozottság. Ha ebben élünk és bízunk, akkor és csak akkor maradhatunk meg.

Az arc lágy és összefogott, erőteljesen magyaros jellegű, hiszen a mi Királynőnkéről van szó. Látszik rajta, hogy már mindent tud. Ez a negyedik ideje, ha az iménti kitérőt mihozzánk harmadiknak számítjuk, s visszatérünk az Evangélium történeti időrendjébe. Mária itt túl van már a fájdalmakon, nagypéntek éjszakáján és a föltámadáson is. Mindez a tapasztalat összesűrűsödött benne, s örömmé érett. Igen, ALEXANDER SCHMEMANN szava illik ide leginkább, az öröm. Mert az Evangélium nem vidámságot hirdet, tehát nem nevetnie kell az Áldott Madonnának, nem is derűt, hogy mosolyogjon, nem is okkult üzenetet, hogy a *Mona Lisa*-i rejtélyes vonás lebegjen az ajkak szögletében, hanem örömet, ami magába ötvözi a nyugalmat, a tudást és az Isten tenyerén érzett biztonságot. A létezés teljességének boldogságát.

Az öröm absztraktum. Mondhatjuk, hogy ez a szobor is „absztrakt”, elvont. De mitől? Csak attól, amit a művészetelméleti szakkifejezés jelent: az elvont mű valami nem konkrétot, fizikailag megragadhatatlant jelenít meg. Mást tudniillik

nem is érdemes. Fölösleges, ha éppen nem ártalmas. Ami csak az, ami, az semmi. Ami csak asszony, vagy téli táj, és szellemi üzenete nincs, az hazugság, az nincs. Ismét a giccsnél járunk, a Másik beszédénél. Tehát minden mű, ha úgy tetszik, elvont⁸. Ám a művészi elvonatkoztatás beavat bennünket. Abba, amibe lehet, a tulajdon életünkbe. A nagyszabású életbe, amire az egerszegiek törekszenek, s tán mi is, az öröm gyönyörű megformálásának segítségével.

Czakó Gábor

ter éppen most egy ilyen művet alkotott, amikor szemlélatomást „kiment a divatból” a hagyományos, anya gyermekével ábrázolás. Bizonyára sokaknak föltűnt, hogy már a költők sem írnak verseket édesanyjukról, és az utcagyerekek sem verekszenek, mert valaki szidta az anyjukat. Holott szidja, a *k. anyád!* már az óvodákban is közkedvelt csevegési fordulat. Más az óvónénik fülét sem igen sérti, holott ők másodállásban jobbára édesanyják. Mármint az a kérdés, hogy a gyerekekkel van baj, a pedagógusokkal, vagy az édesanyjakkal? Netán mindhármukkal, mert a gond mélyebb: elveszett a család isteni-istenanyai megalapozottsága? Éppen ezért, mielőtt fölháborodnánk e tényleg súlyos jelenségsorozaton, el kellene gondolkodnunk azon, mit tettünk, mit teszünk, hogy a családot visszavezessük a realitásba.

8 Myron Diszkoszvetője is „elvont” szobor, hiszen többet üzen annál, mint amit a fölületes ítélkező gondol róla. És LEONARDÓ *Utolsó vacsorája* is. Ha csak az volna, ami, akkor mindössze egy gasztronómiai eseménynek tekinthetnénk. Mi több, maga az Evangéliumi szöveg is, pl.: az Utolsó Vacsora leírása a pusztaszavaknál mélyebb üzenetet hordoz. Aki ette már Krisztus testét és itta az ő vérét, tudja. Kár, hogyha egy ilyen „beavatott” utána művészet, a Kinyilatkoztatás üzeneteit legyintve elhessenti, s megragad a látvány, a szavak „helyi értékénél.” Mintha azt kóstolgatná, milyen lisztből készült az ostya és rizling, vagy hárslevelű volt-e a bor.

